

MAŠINA

ruský
příběh

tomáš klvaňa

paséka

Tomáš Klvaňa

MARINA

Ruský příběh

Tomáš Klvaňa

MAŠINA

Ruský příběh

Paseka

Praha – Litomyšl

2011

Obsah

První střih
Setkání v Pantheonu
strana 7

Kapitola první
Reaganův úsměv
strana 11

Kapitola druhá
Poslední balet
strana 55

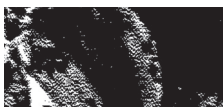
Kapitola třetí
Edmond Dantès Kremelský
strana 69

Druhý střih
Jen žádný fyzický kontakt!
strana 87

Kapitola čtvrtá
Zlomyslné slunce
strana 99

Kapitola pátá
Veřejný zájem
strana 145

První střih

Setkání v Pantheonu

Z dráhy Leonardova letiště ve Fiumicinu se vznesl obtloustlý airbus. Mariani seděl vpředu, podpíral si bradu, netečně zíral na vzdalující se zátoku, kterou letadlo obkroužilo a nabralo západní směr. Za několik hodin přistane v Bostonu. Díval se na zvrásněné moře, osvětlené úplňkem: lodě, zářící do tmy jako roztavené zlato, se rychle zmenšovaly a on se rozhodl nikdy se do Říma nevrátit.

Pár dní předtím kličkoval mezi turisty na Via della Vite. Spěchal. Zdržela ho návštěva Pantheonu a bál se, že nestihne být ve čtyři hodiny v hotelu. Chvilí váhal, zda si nevzít taxi, když si však představil tamní divoký styl řízení, přidal do kroku.

„Kávu? Víno, pane?“

Číšník nabízel skryš před rozpálenou ulicí. Mariani zdvořile odmítl; prošel kolem butiků, vdechoval benzínové výpary, horko vyvětrávaných kuchyní i nasládlý odér odpadků, vnímal dech metropole a cítil její pot. Kroky vyměřoval asfalt, jehož vrstvy vytvářely na městských chodnících mapy imaginárních světadílů. Kolem hradeb ze zaparkovaných vesp se úzkými uličkami plazil pomalý provoz. Došel k Via Veneto, těsně u kraje chodníku obešel skleněné kukaně restaurací a po několika minutách stoupání honosnou ulicí doběhl k hotelu. V hale se usadil na pohovku a zhluboka vydechl. Smavý recepční – jméno Said vyryté na stříbrné destičce na klopě – mu kývl na pozdrav. Světlo bulváru tlumené stromy klouzalo měkce do vestibulu, v němž se střídali hosté, pár za párem, skupina za skupinou.

Přijde? Ani si nebyl jist, že to opravdu byla ona. V šeru baziliky ji dobře neviděl.

Mariani přicestoval do Říma na mezinárodní konferenci. V jedné, méně sledované sekci moderoval panelovou diskusi, v jiné, prestižní, přednesl referát. Vyučoval management na univerzitě v Bostonu. Kdysi sice získal doktorát ze sovětologie, o tuto kariéru ho však dějiny obraly a z osobních důvodů se pak odmítl věnovat politice Ruska, takže před pár lety změnil zaměření. Po konferenci zůstal ve městě kvůli jednání s vydavatelem. Rychle si tu zvykal na skvosty kamenných ruin, které náhodná gesta dějin rozhodla vprostřed běžného života, brzy je tedy

nevnímal jako zázrak, i když jím bezesporu byly. Jen strohý Pantheon, schovaný v pozdější zástavbě, mu nevšedněl. Od prvního seznámení se chrám zlověstně šklebil. Kdykoliv se blížil k náměstíčku s fontánkou, kde Pantheon stál, připravoval se na vizuální útok nekompromisního masívu. Šedá čepice dómu propouštěla otvorem proud světla, tolik zbožňovaný fotografie, který mu připomněl Star Trek. Představoval si, že se ve vodopádu paprsků objeví kapitán Kirk.

S vydavatelem se sešli ke snídani několik domů od jeho skromně zařízené kanceláře nedaleko Corso del Rinascimento. Potom se vydal projít. Bylo pozdě dopoledne, pracovní část návštěvy mu skončila, vychutnával si volnost a prohlížel různé odstíny zlaté v metropoli zalité slunečním svitem. Došel k Pantheonu vzdálenému několik minut, minul řadu sloupů a vstoupil. Osvěžil ho chladný vzduch v prázdném prostoru. Kráčel po vyleštěném kameni, poslouchal ozvěnu kroků, pročetl informační panely, prohlížel si sochy ve výklencích, obracel hlavu k otvoru ve střeše a vstřebával tlumený šum. Na služební cesty si nebral kameru, zato se snažil zapamatovat si jedinečnost míst, jejich detaily a vůni.

Přistoupil k nice ohrazené panely a žlutou páskou, jakou kriminalisté v Americe vymezují místo vraždy. Rozhlédl se a rychle vklouzl za bílou desku. Vešel do čtvercového výklenku čpícího plísni a mžoural do tmy. Slyšel svůj potlačovaný dech, ale zdálo se mu, že tu není sám. Popošel ke zdi, nahmatl kamennou lavičku a opatrně si sedl. Prostorem zazněl dívčí hlas:

„Myslela jsem si to. Zvědavost poráží opatrnost...“

Ten hlas... mluvila rusky! Přistoupila k lavičce a vynořila se z šera, takže ji viděl lépe. Dotkl se jí.

„Marino?“

Chtěl vyjít do světla chrámu, ale ona zůstala stát a pak si rychle sedla. Sedl si tedy vedle ní. Jeho oči přivykaly tmě. Pár centimetrů od sebe viděl její tvář, dlouhé vlasy, lesknoucí se pohled a pootevřená ústa. Naklonil se a váhavě ji políbil. Ucítil známou vůni.

„Jsi to opravdu ty!“

Ani se nepokoušel ovládnout.

„Hledal jsem tě. Vrátil jsem se do Moskvy, ale ve vašem bytě bydlel někdo jiný. To je neuvěřitelná náhoda! Co se s vámi stalo?“

Namísto odpovědi mu dívka položila ukazováček na rty.

„Co děláš v Římě? Jsi tu pracovně, že?“

„Na konferenci. Za pár dní odjíždím. Co tu děláš ty?“

Neodpověděla. Seděli vedle sebe ve ztmavlém koutě, chvíli si povídali o Pantheonu a městě v tomto ročním období. Na žádnou otázku týkající se jejího pobytu nereagovala. Něžně jí přejížděl prsty po tváři, dotýkal se jejích rtů. Marina, dívka, kterou poznal před deseti lety v Moskvě. Flóra z Botticelliho Jara. Plavé vlasy, podlouhlá tvář, protáhlý nos, jemný pohled, neúčastný, skoro blazeovaný, a k tomu sotva zřetelné androgynní kouzlo. Toužil si ji prohlédnout a ujistit se, že není obětí žertu. Když tedy opakovaně odmítla vyjít, navrhl schůzku. Souhlasila. Domluvili se, že se sejdou zítra v recepci jeho hotelu.

„Ted' běž,“ kývla směrem k východu.

„Přijdeš?“

„Ano. Nevidíme se náhodou...“

Pootevřel ústa. Chtěl se zeptat, co tím myslí, ale její odmítavý pohled ho posílal pryč. Neochotně opustil výklenek, podlezl žlutou pásku, protáhl se kolem dřevěné bariéry a vyšel před chrám. Bylo poledne, horký vzduch ho udeřil jako tupé kladivo a ostré světlo ho přinutilo nasadit si sluneční brýle. Došel k fontánce, otočil se a čekal. Nevycházela. Po patnácti minutách na slunci se vrátil do chrámu, podlezl žlutou pásku a vešel zpět do výklenku. Prošel ho sem a tam. Nebyla tu, zato ho spatřil zřízenec, který ho upozornil, že je výklenek veřejnosti uzavřený. Vyšel z chrámu do věčného mraveniště.

Kapitola první Reaganův úsměv

1.

Červenec 1987, třída Maxima Gorkého, Moskva. S respektem a jistou bázní si Mariani prohlížel zaprášené čínžáky lemuující široký chodník. Vysokými průchody, nahoře ukončenými obloukem, pozoroval domy ve vedlejších uličkách. Byly buď vybledle zelené, žluté nebo růžové, a v důsledku toho si město nadlouho, možná navždy a jistě nespravedlivě, spojil s bledostí barev. Přistoupil ke kovové nádrži na kvas a prohlížel si na řetízku zavěšený plechový hrnek. Širokou ulicí se ploužila volga. Váhal. Strach z nákazy v něm zápasil se zvědavostí. Nakonec opatrně usrkl a ke svému překvapení shledal, že mu mdlý nápoj, jemně dráždivé patro, chutná. Vysokou rychlostí kolem projel černý vládní zil se staženými záclonkami.

Do Sovětského svazu přiletěl na prodloužené letní prázdniny od konce června do září. Neměl v plánu žádné cesty mimo hlavní město a první dojmy z Moskvy ho v jeho předsevzetí utvrdily. Gigantická metropole v něm budila touhu vniknout do ní a poznat její srdce. Loudal se v horku po svažující se Gorkého třídě směrem k Rudému náměstí, epicentru říše, a pozoroval město ve stavu pozdní dekadence. V seminářích na Harvardu, kde studoval, si vytvořil obrázek o situaci v Sovětském svazu, zabarvený nadšením profesorů z Gorbačovovy perestrojky, jenže tento obrázek se mu teď hroutil před očima. Nevydržel ani letmý pohled.

Několikrát se pokusil navázat kontakt s mladými Rusy a přimět je k diskusi. Nebylo to snadné. Vyhýbali se politice. Ne ze strachu, spíš z nezájmu. Student žurnalistiky Moskevské univerzity Valerij (po dvou vodkách Valera) mu na jeho expozé o perestrojce jako typu třetí cesty mezi kapitalismem a komunismem řekl, že komunistou dnes může být jen blbec nebo kariérista. Nejčastěji slyšel: Gorbačov pustě žvaní.

Z průchodu na něj zaútočil pach moči a přiměl ho změnit směr. Bylo těžké najít tu průjezd nečpící močí, a tak si na pronikavý puch vytvářel podmíněný reflex. Včera těsně před usnutím zaslechl v průchodu domu, v němž si pronajal byt, zvuky rvačky. Hektické oddechování, tlumený křik, nadávky. Zvířecí impulz. Když mu bylo třináct, zmlátili s partou v průjezdu

nepopulárního spolužáka. Obtloustlý, neškodný chlapec za nic nemohl. Marianiho parta, poblázněná seriály o mafii, kde se do ležicích kopalo často a usilovně, si to na tlouštíkovi frajersky vyzkoušela, až se bolesti pomohl. Když si na to vzpomněl, otrásl se studem.

Na pozvání Andreje, dalšího studenta Moskevské univerzity, navštívil vernisáž malíře Glazunova. Přečetl si pozvánku a s překvapením shledal, že akce není v centru, ale na dalekém sídlišti. Cesta metrem na konečnou trvala věčnost a zanechala mu modřiny z prodírání se davem. Stěny konečné stanice pokrývalo hnijící dřevo. Galerie byla součástí rozlehlého objektu, shluku geometricky přesných staveb z šedého panelu prokládaného sklem, někde naprasklého, jinde rozbitého a polepeného kartonem. Andrej ho vedl ke vchodu, kde shluk signalizoval událost. Televizní štáby ze zahraničí. Ucítil pach ledabyle umyté podlahy. Denní světlo prostupovalo filmem nečistoty na oknech. Spatřil rozměrné plátno, olejomalbu s nakupenými tvářemi a tvářičkami, postavami ruské historie. Byli tu Stalin a Brežněv, Kalinin, Berija, Majakovskij i Pasternak. Do toho v různých perspektivách poskládané ikony, chrámy a kláštery, rudé pěticípé hvězdy a pravoslavné kříže prolnuté v postmoderním salátu. Vlevo dole divoký oheň. Plamen revoluce? Požár? Zkáza chrámu Krista Spasitele? Mariani myslel na obraz, když kráčel dolů po Gorkého třídě ke Kremlu. Záměrná konceptuální pomatenost a estetická provokace neladila s nudou města. Autor se vymykal prostředí, v němž žil, měl úspěch, uznání i finanční satisfakci.

Jakmile se přiblížil k severnímu okraji Rudého náměstí, odkryly se mu barevné věže chrámu Vasila Blaženého. Před kostkou Leninova mauzolea stála fronta. Turisté pochodovali po bílých čarách na dlažbě. Pod dohledem vojáků a policistů si nikdo netroufl sejít z vyznačených linií. V prostoru zbaveném silničního provozu panovalo ticho. Mariani se otočil a vydal se směrem k Manéžnímu náměstí, přes něj právě přeběhl obrovský černý kocour. Dohnal tramvaj v zastávce, vyhoupl se na zadní oj, tramvaj se rozjela a černý pasažér zmizel Marianimu z dohledu. Zabočil k Alexandrovské zahradě, kde stála u hrobu Neznámého vojína čestná stráž. Hrob chránil popel šesti vojáků, obětí války. V duchu se vrátil ke Glazunovově vernisáži. Muž, jehož jméno si nepamatoval, přednesl emotivní projev a pak společně s malířem vyzval hosty ke slavnostnímu přípitku. Poté se slova ujal sám Glazunov:

„Ať žije ruská kultura, ruské umění, které ani bota diktatury, ani hlad, ani tupost byrokracie, ani šatlavy, ani mučírny nikdy, nikdy nesprovodí ze světa!“

Tuto větu pak slyšel Mariani večer v televizním zpravodajství a vybavil si výraznou, hrdou postavu malíře oblečeného do šedých kalhot a černé kožené bundy zapnuté až ke krku. Ve tváři měl sebeuspokojení a na čele kapky potu. Na ulici by si ho spletl s tajným policistou. Ruská kultura! Co tím myslel? Vzrušující divadelní avantgardu? Hromotlucké sochy komunistického panoptika vrahů a aparátčiků? Balet, rezivějící nádrže na kvas, kamenného Puškina na rozlehlém náměstí? Sedl si na lavičku v Alexandrovské zahradě a díval se směrem k rudohnědé zdi. Park byl upravený, pokrytý zářivě zeleným travnatým kobercem. Listnaté stromy stínily barevné záhony květů, jež oživovaly fádni ulice. U vedlejší lavičky jedla důchodkyně housku z papírového sáčku. Na druhé straně, blíž ke vchodu, stály dvě dívky. Vyšší blondýna ve vybledlé červené sukni a haleně z bílého plátna byla bosá. Druhá dívka, menší brunetka s běžným obličejem, se u lavičky loučila s vojákem navlečeným do těsné seprané uniformy.

Oloupaný lak opěradla, lesknoucího se v poledním slunci, přilákal blondýninu pozornost. Ukazováčkem pravé ruky přejížděla po drsném povrchu jako po struhadle. Pak zvolna naklonila hlavu, vlasy jí přepadly přes tvář a Mariani spatřil zelené oči, výrazný obličej, podlouhlý nos a úzké rty. Usmála se, a přestože si jako cizinec v Moskvě zvykal na pohledy žen, její bezprostřední, uvolněné gesto ho překvapilo.

Ačkoliv se tomu pokoušel ubránit jako neslušnosti, pohled mu bloudil k jejím kotníkům. Bosá dívka se otočila k přítelkyni, od níž odešel voják, a oslovila ji. Mariani vstal. Chvilí bojoval s nesmělostí, ale pak vykročil k nim. Všiml si, že ho sledují, snad vyzývavě, asi testují jeho odhodlání. Chtěl se proto vrátit, ale věděl, že by se před nimi naprosto znemožnil. Představil se. Zaznělo pár zdvořilostních vět. Mluvil rusky, což je potěšilo.

„Nenosíte boty?“ zeptal se blondýny, jež se představila jako Marina. Snažil se být vtipný, ale nervozita ho válcovala. V jejím pohledu se odráželo slunce, které barvu jejích duhovek nasvítlo do nereálné podoby renesančních portrétů.

„Jsem bez nich svobodnější, hlavně tak blízko Kremlu.“

Brunetka se chichotala. Když na chvíli poodešla, využil situace a pozval Marinu na kávu. Její úsměv si vykládal jako bezstarostnost povznesenou nad chudobu. Vypadala jinak než bohémské, intelektuálně založené studentky, nebo upravené, cílevědomé dámy, jichž bylo město plné.

Seděli v kavárně proslulého hotelu nedaleko Velkého divadla. Od vchodu si je prohlížely tři potící se postavy v kožených sakách. Přišla opět bosá, ale namísto sukně měla na sobě světle modré džíny. Nechala si objednat kávu a ostře sycenou vodu. Odmítla alkohol.

„Tady se nemusíte bát, že by po vás chtěli pas,“ poznamenal.

Domníval se, že Marina ještě nesmí pít alkohol. Kolik jí bylo? Sedmáct? Styděl se zeptat a ona jeho narážku přešla. Kavárna s přemrštěnými cenami byla jedním z mála míst v centru Moskvy, kam se dalo zajít.

„Proč já?“ zeptala se.

Dělal, že nerozumí.

„Proč jste pozval právě mě? Není dost slečen, které by vám vyhověly lépe?“

Zrudl. Tvářila se přívětivě a její hlas zněl sebejistě. S trémou vysvětloval, že mu nejde o to, co má na mysli. Na chvíli se odmlčel a sledoval prostornou, secesní kavárnu. Měla své nejslavnější doby za sebou.

„Jste mi sympatická, chtěl jsem vás poznat. Hlavně proto, že nejste jako ty dívky, o kterých mluvíte.“

Hovor se dostal do přirozenějšího rytmu. Vyprávěl jí o svém rozhodnutí navštívit Sovětský svaz, navázat známosti s univerzitními studenty a profesory, dozvědět se víc o životě za perestrojky. Marina se rozesmála.

„Gorbačov jen kecá. Povolili otěže, ale ne moc. Chtějí se udržet u moci, a tak změnili taktiku a mluví jinak. Není to žádná opravdová změna.“

To nečekal. Přešli k osobním tématům. Řekla mu, že má čtyři sourozence, bydlí s rodinou a rodinou strýce v centru, otec je ve vězení a matka pracuje jako uklízečka. Ne, není politický vězeň, řekla smutně. Chtěla by jít na univerzitu, ale teď musí vydělávat, starat se o mladší sestru a bratry. Strýc je v Afghánistánu a oni ho už dva roky neviděli. Přes léto rodina odjela na Jaltu k příbuzným. Ona pracuje v obchodním domě, a proto zůstala ve městě. Pohledem bloudil k odolné pokožce jejích chodidel pod vybledlou modří nohavic. Měla bílou pleť, jež v osvětlení kavárny přecházela v šedě zelený odstín.

Zdálo se mu, že jestli existují jedinečné chvíle, toto je ve své nepravděpodobnosti jedna z nich. Přes zmenšující se vzdálenost nad stolem si posílali rozpačité úsměvy, vstřícné věty a neobratně formulovaný souhlas.

Dohodli se, že se uvidí znovu. Nazítří se vypravil do obchodního domu, kde pracovala. Tam ji poprvé spatřil obutou do nafasovaných hnědých střevíců. Neměla z jeho přítomnosti radost, což vytušil z jejích opatrných gest a nejistých pohledů. Na práci neměla skoro nic, obchodák byl prázdný, bez zboží i zákazníků. Zato si ho prohlíželo několik kolegyň v zelených zástěrách.

„Co je k mání?“ zeptal se hravě.

„Všechno...“

Významně se rozhlédl.

„Nevypadáte na to, že byste měli všechno...“

Nutila se do smíchu. Byla jeho návštěva nevíтанá, nebo jí nebyl příjemný humor na úkor sovětské reality? Domluvili si schůzku zítra večer na Puškinově náměstí, jednom z mála míst, které znal.

I následující den bylo dusno. Horký večer vyhnal Moskvaný do ulic. Posedávali na prostorném náměstí kolem sochy klasika romantismu, zevlovali a vyměňovali si zážitky z končícího dne. Opilec s prázdnou láhví ve špinavých rukách odevzdaně seděl na neupraveném trávníku, jiný se snažil z kolemjdoucích vymámit pár kopejek. Skupinky mladých se tísnily kolem otlučených kazetových magnetofonů a poslouchaly rock. A také jakýsi vášnivý projev. U jednoho hloučku se zastavil a naslouchal, staccatu slov však nerozuměl. Reprodukce byla mizerná a jeho ruština jen o málo lepší.

Kdosi mu zezadu položil ruku na rameno. Otočil se a spatřil Marinu v bílých minišatech a lodičkách stejné barvy. Přišla přesně v domluvenou hodinu a políbila ho na tvář. Ucítil jemný parfém lišící se od agresivních vůní, jež neviditelnými oblaky obklopovaly pěstěné Moskvanky. Od té doby, co ji poznal, dnes poprvé vypadala elegantně. Ve sněhově bílém oblečku, s blond vlasy a bělostnou pokožkou zářila do počínajícího soumraku. V umaštěném, pachy prosyceném velkoměstském večeru byla zjevením. Mariani si všiml, jakou pozornost budí mezi muži na náměstí, viděl závistivé záblesky jejich pohledů, pocítil nejistotu a ovšem i pýchu a vzpomněl si na odpoledne v kremelském parku, kdy ji bosou spatřil poprvé: Flóru z Botticelliho Jara.

„Lichačov,“ řekla a kývla směrem k magnetofonu, z něhož se stále linul extatický hlas.

Lichačov byl fenomén, lidový kazatel snící o Velké Rusi. Vládnoucí komunisti ho považovali za potíživu a styděli se za něj, jenže nové vedení

vyhlásilo glasnost, a nemohlo tedy Lichačova jen tak zavřít. Stačilo, aby mu úřady několikrát zrušily vystoupení, a jeho věhlas vzrostl.

Zamávala mu před očima bílými lístky.

„Bolšoj?“ zeptal se.

V kavárně se zmínil, že by se chtěl podívat do vyhlášeného divadla, ale bylo obtížné sehnat vstupenky, zejména nechtěl-li platit vyděračské ceny z preferenční kvóty pro takzvané hosty čili devizové cizince. Zklamaneč stáhla ústa.

„Ne. Jazz na parníku.“

„To je skvělé!“

Chtěl ji utěšit, a proto předstíral větší radost, než měl. Jazz na parníku byl hitem léta. Lodě, provozované jednou z prvních soukromých firem, měly vyprodáno každý večer. Na molu se shlukovali zájemci ochotní několiknásobně přeplatit cenu lístku. Mávl na taxi, otlučeného moskviče.

„K Moskvě, na molo. Jazz na parníku.“

Vnitřek auta páchl kouřem, filcovaný strop zčernal za léta absorbce dýmu. Projeli prázdným centrem a za chvíli byli na nábreží. Mariani převzal vstupenky a prodral se davem k můstku. Parník byl nový, prostorný, se dvěma palubami. Velkou část vrchní kryla střecha. Bar byl situován vespod a malé pódium, připravené pro jazzovou skupinu, nahoře. Na rezervčním štítku jejich stolu uviděl číslo 666 a latinkou napsané jméno, Woland. Bulgakovův román Mistr a Markétka, desítky let zakázaný, vyšel za velkého rozruchu několik měsíců před jeho příjezdem a bylo pozoruhodné, kam si jeho motivy našly cestu. Loď vyplula za světla. Z reproduktorů zněla trubka Louise Armstronga. Objednal víno, večeri a začal mluvit o knihách. Marina Bulgakova nečetla a o literaturu nejevila zájem. Působila kultivovaně a on ji mylně považoval za sečtělou. Sovětský život se hemžil milovníky knih a těmi, kteří lásku k nim nosili světu na odív. Patos a nedostatek jiných impulzů.

„Literatura vás nebaví?“

„Čtení mi nic nedává.“

Čtení! Jako ve třetí třídě: čtení, psaní, počty...

„Před pěti lety jsem se dostala k samizdatovému opisu Doktora Živaga. Pasternak byl v módě. Krásná kniha. Znáám Vojnu a mír a jiné klasiky. Z většiny se moc nedozvíte. Vadilo mi, že postavy jsou špatně napsané, že děj jde špatným směrem.“

„Špatným směrem?“ zeptal se nevěřícně. „Jak se to pozná?“

„Intuicí. Napoví vám, jestli je příběh vnitřně pravdivý, má-li logiku. Nelíbí se mi, když se postavy chovají jinak, než by měly. Je to buď autorova nedostatečnost, to většinou, nebo nějaká jeho výstřednost.“

Snažil se z ní dostat, jak chápe intuici, ale nikam to nevedlo. Přesvědčoval ji, že příběhy mají víc možností, ne jen jednu podle jakési železné logiky.

„Ano,“ připustila. „Příběh může mít mnoho podob, ale každou musí autor připravit. Záleží na maličkostech.“

Má ji brát vážně? Přečetla pár klasiků a usoudila, že „čtení“ je ztráta času. Začala hrát hudba, setmělo se. Dojedli, pili arménské červené víno a sledovali světla na břehu řeky. Mírný vánek ovíval pasažéry vychutnávající letní večer. Jejich rozhovor teď plynul přirozeně, jako by se znali delší dobu. Mariani si cenil její inteligence, s níž probírala vše, o čem si povídali. Zeptal se, kolik je jí let. Nebe pročísl blesk a ozval se hrom. Právě tak náhle a bez varování přešla k tykání.

„Máš strach?“

Zněla žertovně. Naklonila se přes stůl, lehce ho políbila na rty – stačil na okamžik pocítit jejich vlhkost – a zašeptala:

„Nemusíš...“

Loď přirazila ke břehu. Na molu halasila skupinka mladých. Když se paluba zpola vyprázdnila, nahrnuli se dovnitř a záměřili k baru. Zprvu si jich nevšimal, jejich chování ho však vyrušilo. Vypadali jako zlatá mládež, pokud zde něco takového existovalo. Vyzývavě oblečené slečny a elegantní muži v jeho věku, jaké v Moskvě ještě neviděl. Nechodili po ulicích, nepotkával je v obchodech ani v metru. Žertovali u baru, objednávali šampaňské a okázale ignorovali okolí. Vypadali naprosto bezstarostně. Uniformovaný plavčík odrazil loď od břehu. Opět se zablýsklo, vítr váł silněji, černou hladinu řeky čeřil vítr. Mariani se soustředil na rozhovor s Marinou. Povídala mu o životě v komunismu, každodenním vyčerpávajícím zápasu s nefungujícím systémem, který se projevoval tisíci maličkostmi: dlouhými frontami na zboží, špatnými službami, nemožností dovolat se spravedlnosti proti úřední tuposti a zákazem cestovat. Jako většina sovětských občanů ani ona nikde nebyla, kromě týdenního výletu do Finska, když jí bylo deset.

„Bylo to jako v pohádce. Čisté město pod bílým sněhem, upravené domky. Obchody plné barevného zboží. Většinu jsem do té doby nikdy neviděla. A od té doby taky ne. Lidi se k nám chovali hezky. Když se mluví o ráji, vybavím si Helsinky.“

Dřív by to považoval za antikomunistickou propagandu. Vyslovil to nahlas.

„Nechápu, co je špatného na tom, být antikomunistou,“ reagovala. „Váš prezident měl pravdu: toto je říše zla.“

Nevěděl, co má říci, a tak jen sledoval na hladince skleničky odlesk světél. Nechuť k moralizování, jímž Reagan vynikal, se v něm bila se zážitkem sovětské reality. Jazz hrál hlasitě do tmy. Odešla na toaletu na spodní palubě a Mariani pozoroval společnost kolem sebe – většinou páry nebo skupiny přátel snažící se spolu hovořit v hlučném prostředí. Byl rád, že tu je. Tady se cítil zatím nejnorněji, nejbližší prostředí, na které byl zvyklý z domova. Cítil úlevu. Opadlo z něj napětí z podvědomého pocitu, že musí být stále ve střehu. Byla pryč víc než čtvrt hodiny. Fronta před toaletou, řekl si. Když se však neobjevila dalších deset minut a kapela mezitím přestala hrát, vydal se ji hledat. Spatřil ji u baru mezi zlatou mládeží v rozhovoru s opáleným chlapcem v bílém sportovním obleku a jemně růžové košili s rozhalenkou. Pokynula mu, aby přistoupil.

„To je Garry, můj kamarád,“ představila mu partnera.

Mladík, jediný, kdo mu věnoval pozornost, se ušklíbl. Pak ho zdvořile oslovil bezchybnou, jemně akcentovanou angličtinou. Měl černé vlasy, kolem krku zlatý řetízek a na levém zápěstí drahé hodinky.

„Garry je z Jerevanu, ale teď bydlí v Moskvě,“ dodala Marina.

„Garry z Jerevanu?“ Mariani přehrával. „Taky šampión?“ Dobře míněná nárážka na šachového velmistra Kasparova ponechala Garryho chladným.

„Kasparova znám. Mimochodem, narodil se v Baku, ne v Jerevanu. Ale šachy nehraju. Jmenuju se Ardanjanc.“

Nutil se do žoviální polohy.

„Další slavné arménské jméno!“

Narážel na příjmení Gorbačovova poradce a tajemníka komunistického politbyra Jegora Ardanjance. Garry mlčel o chvílku déle, než se zdálo taktní, takže si Mariani pomyslel, že nesleduje politiku, a chtěl mu svoji nárážku vysvětlit, když opět zasáhla Marina:

„Jegor Maximovič je Garryho otec.“

Zmlkl. Drahý oblek, šampaňské... začalo mu to zapadat do nově nabytých vědomostí o sovětském systému. Garry jeho rozpaky přečetl a zdálo se, že se jimi baví. Pak mu ale smířlivě podal sklenku s exoticky vypadajícím nápojem a navrhl, aby si připili na setkání. Konverzace byla formální, mladík

se choval způsobně, ale odtažitě. Anglicky se naučil při dlouhodobých pobytech rodiny v Londýně a Washingtonu, kde otec pracoval na velvyslanectví. Marianimu se vybavily řešerše o sovětském politbyru: Jegor Maximovič Ardanjanc, zkušený diplomat a expert na zahraniční obchod. Profesor prestižní univerzity byl Gorbačovem vytažen do politbyra jako poradce pro hospodářskou reformu, což mezi západními experty vzbudilo naděje. Hlavou mu prolétl rozhovor s Marinou o říši zla a výletu do Finska.

Lod' se vrátila k molu. Marina oznámila, že Garry doma ještě pořádá večírek. Bylo půl dvanácté, Mariani se cítil vyčerpán, ale zvědavost převážila. Nebylo mu jasné, jak do té zlaté společnosti zapadá Marina, a proto pozvání přijal. Na louce u mola na ně čekalo několik drahých vozů, kolem nich postávali řidiči a kouřili. Když s Marinou nasedali do kůží vonící kabiny jaguáru, všiml si Mariani studených pohledů Moskvanů odcházejících z mola na zastávku nočního autobusu. Kolona zahraničních aut se vydala na jízdu spícím městem, a přestože jeli rychle, jeli dlouho. Na kraji obrovské metropole vjeli do vilové čtvrti. U vjezdu se zvednutou závorou zahlédl strážní budku a policistu. Projeli branou zahrady a zaparkovali u nasvícené vily, kterou odhadoval na dvacátá, možná třicátá léta. Pod podrážkami polobotek křupal jemný štěrk, jímž byla příjezdová cesta vysypaná až k růžovým záhonům.

Hlučná společnost se nahrnula dovnitř. Ve vestibulu zůstal chvíli stát a zíral na fontánku s kopií Davida z bílého mramoru. Seshora ji osvětlovalo několik barevných reflektorů, které blikaly do rytmu sovětského popu. Byl jediný, kdo si ji pobaveně prohlížel, ostatní prošli v přirozeném rozhovoru vestibulem a zamířili do jedněch z několika prosklených dveří. Když vstoupil, nalévala se whisky na led a místnost vyplnil hlasitý hardrock. Přijal sklenku, požádal o velkorysou porci ledových kostek a zaznamenal, že to nejsou kostky, ale malé hvězdičky, ledové symbolky komunismu tající v bourbonu. Připil si s párem, který mu sklenku nabídl, a usadil se na pohovku. Na stěnách visely romantické olejomalby s ruskou krajinou. V přítmí si netroufal odhadovat, jsou-li to originály.

Marina seděla vedle něho, pila vodu a stejně jako on se rozhlížela po pokoji. Hlasitá hudba mařila občasnou snahu skupinek vést konverzaci. Po chvíli hluk polevil, nebo si zvykli do té míry, že se na několika místech rozproudil hovor. Marina se k němu naklonila. Ucítil její parfém.

„Jak se ti zamlouvá komunismus v praxi?“ zeptala se s neskryvanou ironií.

Její bílé šaty svítily do šera obýváku. Kdosi otevřel okenní křídla a cigaretový dým se vyvalil na zahradu s jedlemi a břízkami, osvětlenými reflektorem u paty domu. Sebevědomý muž ve sportovním saku a značkových džínách vynikal hlučností. „Grigorij Malejev, syn generálního prokurátora,“ poznamenala. Obklopilo je několik párů. Ukázalo se, že nevšimavé pohledy jsou jen zástěrka, a Mariani se brzy stal středem pozornosti. Několikrát musel vysvětlovat, kdo je, co v Moskvě dělá a jak se mu v ní líbí.

„Moskva je zanedbaná. A skoro nic se tu nedá koupit. Za každou hloupostí musí člověk do Londýna,“ tvrdila blondýna s hlubokým výstřihem a liščím výrazem.

„Speciální obchody už nám nejsou dost dobré, Mášo Grigorijevno, no tohle...“ provokoval její partner, o hlavu menší a o dost starší brýlatý muž.

Narážel na síť obchodů, do nichž měli přístup na zvláštní povolení jen vysoce postavení lidé. Bylo v nich k dostání všechno, co se neprodávalo v běžné distribuci. Rozproudila se debata, kde je lepší nakupování: v Londýně, Miláně nebo Paříži. Na Marianiho dotírala liščí blondýna a žádala, aby se přidal na její stranu a podpořil Londýn. O chvíli později se rozhovor stočil k zaostalosti sovětského venkova.

„Svoloč, všichni jsou svoloč,“ chraptlě Malejev a zapaloval si americkou cigaretu. „Zaostálí, hloupí, špinaví muži! Tupá svoloč. Stalin věděl, jak s nimi zacházet!“

Z mimiky ostatních četl souhlas. Bez rozpaků opovrhovali lidmi stojícími ve frontě na cokoli, co loterie sovětského života vylosovala jako nedostatkové zboží. Hardrock skončil. Na řadu přišla hudba elektrických smyčců a dusavých rytmů. Několik párů tančilo. Pak se přihodilo cosi, co nečekal a co ho vyvedlo z míry. Malejev se zjevil vedle Mariny a beze slova ji odtáhl směrem k tančícím. Stalo se to rychle a nevzbudilo to pozornost. Znovu si uvědomil, že je trpěným outsiderem s povrchní znalostí místních způsobů, a to jen přispělo k jeho pocitu nepatřičnosti. Neprotestovala, nemohl tedy dělat nic. Kdyby ji bránil, o což, zdálo se, nestála, vypadal by směšně. Cítil k ní náklonnost, strávili spolu večer a ostatní je zřejmě považovali za pár, ale ve skutečnosti jím nebyli. Dolil si bourbon a pokračoval v rozhovoru se dvěma muži a blondýnou. Jejich namyšlenost byla zkouškou jeho trpělivosti. Úkosem zahlédl Malejeva a Marinu zmítající se v hloučku tanečníků. Položil sklenku na komodu z vyleštěného mahagonu a vyšel z místnosti.

Venku ho občerstvil větrík. Směřoval po štěrkovém chodníčku vinoucím se mezi stromy tam, kde tušil zeď. Nebe bylo čisté, poseté hvězdami a měsíc doplňoval snovou krajinu jako drahokam v náhrdelníku. Žárlil. Marinina vytríbenost mu nešla dohromady s komunistickou elitou, znepokojovalo ho, že neví, odkud se zná s Garrym a jak se vůbec dívka z její společenské vrstvy dostala mezi tyhle rozmazlené děti. Došel k zídce. Oproti očekávání nebyla vysoká, jen jakýsi vyšší, zděný plot opatřený kovanou mřížkou s ornamenty. Za ní viděl hlídkovat muže v uniformě. Přecházel po chodníku a kouřil. Ač byl ve věku jeho otce, když Marianiho spatřil, zdvořile pozdravil a zasalutoval. Zamířil po obvodu zídky. Po několika metrech se chodníček od ní odpojil a zavedl ho hlouběji do zahrady. Přes stromy odtud neviděl dům. Mezi křovisky zahlédl odlesk měsíce. Odhrnul větev stříbrné jedle a spatřil malé jezírko. Napadlo ho, že by se mohl vykoupat, ale rozmyslel si to. Prošel mezi stromy na prostornou louku. Namísto toho, aby ji obešel po štěrkovém chodníčku, zkrátil si cestu napříč po trávě a hlavním vchodem vešel do vestibulu vily. David pod diskosvětly ho vrátil do reality. Za skleněnými dveřmi bylo hlučněji, obývánkem zase cloumal hardrock. Tanečníci dotančili. Přišel blíž k chumlu postav. Některé prudce gestikulovaly, jiné do sebe strkaly. Když si uvědomil, co se děje, srdce mu vyskočilo do krku. Uprostřed sročení stáli Malejev s Garrym a svírali Marinu za ruce. Jiný mladík třímal láhev bourbonu a lil obsah vzpínající se dívce do úst. Lepkává tekutina jí stékala po tváři, krku a třísnila bílé šaty.

„Chlastej, kurvo, je zadarmo!“ křičel Malejev.

Mariani mezi ně vtrhl, vrazil do Malejeva, ten neudržel rovnováhu a upadl. Pak se otočil ke Garrymu a udeřil ho pěstí do tváře. Stačil ještě popadnout Marinu a strhnout ji k sobě. Byl vrcholně rozčilen a nevšiml si tedy, že všichni překvapením strnuli. Kdyby z reproduktorů nehlučel rock, bylo by úplné ticho. Pak se všechno semlelo rychle. Ucítil rány a během vteřiny ležel na zemi s tváří natlačenou ke koberci, který ho dřel do spánku. Nemohl dýchat.

„Nechte ho, proboha, je to host!“ slyšel Marinu.

Viděl ještě, jak ji Garry a Malejev surově vlečou za dveře vedlejšího pokoje. Projela jím ostrá bolest a ztratil vědomí.

Když přišel k sobě, oslepovala ho pouliční lampa. Ležel na asfaltu před vjezdem do vily, bolest mu bránila v pohybu, přesto se však snažil postavit. Osahal si lebku. Žádná krev. Z konce ulice obklopené zahradami

k němu kráčeli dva muži, jeden v uniformě a druhý v civilních šatech. Těžce se zvedl a šel jim naproti. Když byl pár metrů před nimi, ukázal směrem k vile a chtěl jim vysvětlit, co se stalo. Chlapíci – jeden mu před chvílí z ulice salutoval – však mlčky pokračovali v chůzi, došli až k němu, popadli ho a vlekli pryč.

„Počkejte... to je nedorozumění,“ sípal Mariani.

„Zavři hubu!“ zařval uniformovaný. Trhli jím ve směru chůze. Dostal vztek. Pokoušel se jím vykroutit, ale už neměl sílu, a tak sebou jen mrskal v jejich pevném sevření.

„Zmlátili mě, chtěli ji znásilnit! Ublíží jí!“

Usilovně se snažil vybavit si jejich jména, ale před očima měl jen Marininu tvář. Při pomýšlení na ni ho sevřel strach. A pak si vzpomněl.

„Ardanjanc a Malejev... oni jí ublíží, musíme dovnitř, musíte je zatknout.“

Muži si vyměnili významný pohled. Uniformovaný se rozpřáhl a udeřil obuškem Marianiho do čela. Opět ztratil vědomí.

3.

Když se podruhé probрал, chvíli nevěděl, kde je. Ležel na zádech, zíral do korun stromů, jež se mu zdály neuvěřitelně vysoké, jako by úplně ztratily proporce a vyrostly do nepředstavitelné výšky. Díval se do probleskujícího svítání a připadal si nepatrný. Na tváři nahmatl zaschlou krev. Trvalo dlouho, než se mu podařilo vstát. Zatočila se mu hlava, takže se musel zachytit kmene buku, aby neupadl. Dlaň mu sjela po hrubém betonu šedé kůry a páčila jak čert. Klopýtal lesem a snažil se rozpomenout na noční zážitky.

Bolest ustoupila trýznivé bezmocnosti. Měl strach o Marinu. Vybavoval si detaily její bílé, strnulé tváře, po níž stékal alkohol. Viděl její třesoucí se tělo a odpor, jež kladla, když ji Garry s Malejevem vlekli pryč. Při pomýšlení na to, co se mohlo udát za zavřenými dveřmi, se mu zvedl žaludek. Opřel se o nejbližší strom a v hlubokém předklonu zvracel. Neslyšel přitom nic, jako by byl uzavřen ve zvukotěsné bublině. Ve zvratcích, stékajících po bílé kůře břízky, rozeznal nestrávené zbytky jídla z večeře na parníku. Říše zla, zněl mu v uších její hlas. Měl zoufalý strach, že ji

znásilnili a zabili. Postup policistů napovídal, že si elita může dovolit, co se jí líbí. Pro Garryho a Malejeva by jistě nebyl problém uklidit stopy po vraždě, výhrůžkami zacpat pusy svědkům a její tělo odklidit v plastovém pytli někam, kde ho už nikdo nenajde – na skládku za městem, dno přehrady, nebo je spálit v noci na poli. Myšlenka, že se jí něco stalo, mu brala chuť cokoliv podniknout. Nedovedl odhadnout, jak dlouho mu trvalo, než se uklidnil: náramkové hodinky z jeho ruky zmizely, stejně jako zmizel zlatý řetízek, dárek rodičů k osmnáctým narozeninám.

Slunce už bylo vysoko a i ve stínu lesa teplota vzduchu stoupla. Moskvu čekal další horký den. Přinutil se vstát, náhodně si vybral stranu, kudy se vydat, a vlekl se mezi stromy. Netušil, jak daleko je od města a jestli jde správným směrem. Sužovala ho žízeň, tělo bolelo, jen sluch se vrátil. Ohlásil se hučením, jež po chvíli ustalo. Šel dlouho, několikrát usedl ve stínu stromů a odpočíval. Chůze mu pomohla překonat bolest a aspoň trochu ho vyvedla z chmurného stavu mysli. K okraji lesa došel podle svého odhadu až po několika hodinách. Vyhlédl z houští a spatřil čerpací stanici.

Tvořilo ji několik jednoduchých zaprášených stojanů a budka s pokladnou. Neparkovala tu žádná auta. Slyšel jen zpěv ptáků v letním odpolední. Nad zrcadlem nové asfaltové silnice se chvěl horký vzduch. Dobelhal se k budce, v níž za sklem seděl chlápek v montérkách a četl časopis o autech. Chvíli mu trvalo, než s ním navázal kontakt. Na stole zahlédl telefon. Poprosil, zda by si mohl zavolat. Vzpomněl si na číslo Andreje, který mu byl průvodcem prvními dny v Moskvě. Chlapík svolil, a tak Mariani vešel zezadu do budky a na černém přístroji s otáčivým ciferníkem vytočil Andrejovo číslo v bytě rodičů na sídlišti Čertanovo. Telefon vyzváněl celou věčnost. Když už chtěl zklamaně položit sluchátko, ozval se na druhém konci linky Andrej.

Měl štěstí, jeho otec vlastnil auto. Andrej přijel asi za hodinu a byl to první vůz, který Mariani viděl od chvíle, kdy v lese čerpací stanici objevil. Andrej naléhal, že ho musí prohlédnout lékař, o tom však Mariani nechtěl ani slyšet. Nechal se odvézt do svého bytu, což trvalo další hodinu. Když osaměl, usnul v potrhaném, ušpiněném oblečení, potřísněném zaschlou krví. Probudil se, když už za okny byla tma a hodiny v kuchyni ukazovaly půl třetí. Dokulhal se osprchovat, pak si sedl do křesla a přemýšlel. Otevřel okna obýváku i ložnice; bylo úplné ticho.

Myšlenky na Marinu ho doprovázely celý den. Trápil se, že ji nedokázal ochránit, že vůbec svolil k návštěvě mejdanu, jenž tak otřásl slibným

večerem. Trýznila ho nejistota, nevěděl, co se s ní stalo, a předsevzal si, že se hned ráno vydá do obchodního domu. Zkoušel usnout, vrátila se však bolest hlavy a zad v místech, kde měl podlitiny po kopancích. Znovu si vybavoval její úsměv a protáhlý, neslovanský obličej. Hlavou mu sprintovala série představ: tvář Flóry rámovaná plavými vlasy a vyprávění o školním výletu do Helsinek; zvolna se rozplynuly a z přehřátého kotle vjemů unikl sen, sled fantasmagorických vizí. Zdálo se mu, že je zpátky na Harvardu, kde přednáší referát. Namísto analýzy politické situace však jen vyprávěl svůj noční příběh. Večeře s Marinou na parníku, pozvání na večírek, rvačka a policisté. Seminář v útulné místnosti Kennedyho školy se najednou proměnil v obrovské fórum, kam univerzita zvala jen slavné přednášející. Mariani stál za řečnickým pultem s emblémem fakulty, skláněl se nad mikrofonem, bodový reflektor mu svítil do očí, bolela ho hlava, měl žízeň, avšak sklenice byla prázdná. Odkášlal si a mžoural do zčernalých ochozů amfiteátru, které ho obklopovaly jako kotel fotbalového stadionu. Před ním na čestných místech seděli hodnostáři univerzity. Byli tu prezident i děkan Kennedyho školy, všichni v oblecích a kravatách sledovali potíciho se, špinavého, zkrvaveného Marianiho toužícího po minerálce. Pokračoval v projevu – opět jen vyprávění dramatických zážitků – z reakcí však poznal, že je nezaujal. Prezident se co chvíli nakláněl k manželce, něco jí šeptal a pak se díval na hodinky. Mariani si reflexivně přejel pravou rukou po levém zápěstí. Hodinky nenahmatal. Přetahuje čas? Rozhodl se projev zkrátit. Znovu si odkášlal a řekl:

„A to, dámy a pánové, dokládá, že prezident Reagan měl pravdu. Sovětský svaz je ohniskem zla v moderním světě. Sovětský svaz je, dámy a pánové, říše zla...“

Ozval se pískot a hned po něm protestní bučení.

„Skandál!“ křičel kdosi z druhého ochozu.

„Primitivní, pravcová propaganda! Kde je analýza? Kde jsou fakta? To má být vhled do dění perestrojky, Mariani? Jste hlupák!“ volal rozčilený brýlatý muž, jenž se zmocnil mikrofonu.

„Podívejte se na sebe, jak vypadáte! Koho chcete dojmout?“

Podobné výkřiky se na něj sypaly ze všech stran, rozhořčené publikum na Marianiho házelo programy a vytištěná menu s červeným štítem, logem Harvardu, zvoucí na slavnostní večeři po skončení fóra. Oslepoval ho reflektor, stínil si dlaní oči a toužil se napít. Mimoděk vzhlédl

do posledního patra. Na ochozu stál osamělý muž. To bylo neobvyklé, neboť všechna ostatní podlaží amfiteátru byla zaplněná. Postava mu byla povědomá. Odkudsi vylovil divadelní kukátko a zaostřil. Muž se uvolněně opíral o zábradlí a na tváři měl shovívavý úsměv. Mariani v něm rozeznal čtyřicátého prezidenta Spojených států, Ronalda Wilsona Reagana.

S trhnutím se probudil. Půl sedmé. Vstal, a protože měl bavněné tričko úplně propocené, zamířil znovu do sprchy. O čtyřicet minut později už vyskakoval z přeplněného autobusu a chvátal do obchodáku. Vyběhl po eskalátoru do posledního patra, cítil tep ve spáncích a bolest hlavy. Jako obvykle byl komplex skoro prázdný. Stála za přepážkou v zelené zástěře a se skloněnou hlavou rovnala potištěná lejstra. Když k němu pozvedla tvář, na líci se jí modrala podlitina. V očích měla prázdnotu a rezignaci. Byla to jiná Marina, než kterou potkal v Alexandrovské zahradě, bosou, s jiskřivým pohledem.

„Promiň,“ řekla tiše.

Vychrlil ze sebe, jak se o ni bál. Několika stručnými, rychlými větami, jako by do skicáře spěšně kreslil první tahy portrétu, k němuž se později vrátí, jí nastínil, co se mu stalo. Nebyla překvapená, nebo to na sobě nedala znát.

„Měla jsem vědět, že to špatně skončí. S těmi lidmi si není dobré začínat.“

Chvíli proti sobě stáli v prázdném, bezútěšném moskevském ránu. Cítil kyselý zápach podlahy a v ústech chuť krve. Údery tepu. Zašeptal:

„Miluju tě, Marino. Bál jsem se o tebe. Jsem šťastný, že jsi naživu.“

Na zlomek vteřiny se v jejím pohledu objevil záblesk energie. Vzala ho za ruku a požádala, aby odešel. Smluvili si schůzku v podvečer na lavičce u kremelské zdi, kde se potkali. Otočil se, a když kráčel k eskalátoru, prolétlo mu hlavou, že tu větu ještě nikdy nevyslovil a že jeho city k Marině jsou nečekané. Najednou už nešel po vybledlém linoleu, ale vznášel se ve zlatém městě nad visutými zahradami. Horko polevilo a zatažené nebe obléklo Moskvu do šedého hávu. Šel ulicemi, nevnímal již bolest hlavy a zad a po dlouhé době, nesnesitelně dlouhé, byl klidný. Měl schůzku s Andrejem na univerzitě, a nechtěl-li přijít pozdě, musel si pospíšet.

Budova Lomonosovovy univerzity na Leninských horách se vzpínala k ocelovému nebi jako dračí sídlo. Čtvrt kilometru vysoký stalinský mrakodrap s portálem žlutohnědých sloupů, nejvyšší budova na kontinentu, ohromil Marianiho hrubou monumentálností. Andrej si zde sehnal letní práci. Dával do pořádku dokumentaci o stavbě sedmi výškových budov v posledním období Stalinovy vlády. Mariani je znal jako Sedm sester, ale zjistil, že Moskvané jim tak neříkají. Andrej mu ukázal plány osmého věžáku, k jehož stavbě už nedošlo, a seznámil ho také s modelem monstrózního Paláce sovětů, spirálové pyramidy, na jejímž vršku měla být vztyčena gigantická socha Lenina. Stavbu přerušila válka, ocelové konstrukce roztavili a použili na vojenské účely.

Andrej ho objal, udělal mu kávu, usadil ho na pohovku a sedl si proti němu do křesla potaženého ošoupaným žlutým manšestrem. Vypadal, že má o něj upřímnou starost, že tuší, že se mu stalo něco neobvykle zlého, ale ze zdvořilosti se zdráhal zeptat. Začal tedy mluvit sám. Kromě citu k Marině a jejího jména nevynechal nic. Andrej poslouchal a nervózně si pravou dlaní projížděl blond vlasy. Čelo mu zdobila hluboká rýha, která jeho jinak mladistvému obličejí propůjčila drsný šarm.

„Co budeš dělat?“ zeptal se Andrej, když Mariani skončil.

Otázku vystřídal ticho. Mariani přešel k oknu, opřel se o spodní rám a díval se ven na zeleň parku a zataženou oblohu. V místnosti bylo slyšet tikání nástěnných hodin.

„Nevím,“ řekl konečně. „Asi nic. Co můžu dělat? Jít na policii a říct, že mě zmlátili jejich soudruzi? K soudci, udat Malejeva a Ardanjance? Předpokládám, že tím znesnadním život jen sobě. Mohl bych jít na vel-vyslanectví, ale co s tím mohou dělat? Ani nevím, co se jí stalo. Asi by si to nepřála. A rvačka na mejdanu není diplomatický skandál.“

Andrej souhlasně kývl, navrhl však zvážit, zda nekontaktovat novináře. Od předloňského Gorbačovova nástupu už komunisté nediktovali každé písmeno.

„Potíž je, že mi incident nikdo nedosvědčí. Můžu očekávat, že pokud bude někdo ochotný cokoliv říct, podpoří Ardanjance s Malejevem. Z loajality, nebo ze strachu.“

„Promluvím se známým. Pracuje v Ogoňku,“ navrhl Andrej. „Bude mít lepší odhad.“

Mariani čítával tento liberální časopis, známý otevíráním korupčních kauz a zločinů stalinismu, v knihovně Kennedyho školy, kam si ho nechal zasílat. Sloužil mu jako barometr svobody Gorbačovova režimu. Díval se z okna. Slunce se prodíralo tmavými oblaky, na jejichž okrajích se objevila stříbrná nit.

„Dobrá, zeptej se, ale diskrétně prosím.“

Šlo-li o věrčušku, byli Moskvané diskrétnost sama – do druhé sklenky vodky.

„Abych nezapomněl, mluvil jsem s Glazunovem. Rád se s tebou setká. Co bys řekl zítřejšímu obědu?“

Andrej vyslovil jméno hotelové restaurace, kam Mariani poprvé pozval Marinu na kávu. Úplně zapomněl, že Andreje prosil o zprostředkování schůzky s umělcem. Ale byl rád, že Glazunova osobně pozná a bude se moci myšlenkami odpoutat od nechtěných prožitků.

Později odpoledne seděl na lavičce v Alexandrovské zahradě. Potkal ji tu jen před několika dny, ale přesto mu připadalo, že se znají už dlouho. Myšlenky na studium se nyní přesunuly kamsi do minulého století a zároveň do vzdálené budoucnosti, jako kdyby do začátku nového semestru nechybělo jen pár krátkých měsíců. Intenzivní přítomnost vytěsnila vše ostatní. Přistihl se také, že kolem sebe všechno vnímá mnohem ostřeji. Pozoroval Moskvy a všimal si každého záchvěvu jejich opatrných obličejů. Malí chlapíci, páchnoucí potem a cigaretou, se ploužili při zdech. Několik dní po přiletu mu kdosi z ambasády řekl, že každý muž je zde potenciálním vojákem a mimo to nemá jeho život další význam. Výsledkem prý je alkoholismus, nedbalost, cynismus, lenost... Spíš z povinnosti než z opravdového zájmu seděl tehdy na zahradě velvyslanectví, pil čaj a zdvořile poslouchal.

V šedi unavené populace vynikaly mladé ženy. Vypadaly úplně jinak, byly veselé, rázné a odhodlané. Jaký rozdíl! Jejich oblečení prozrazovalo rafinovaný úsudek. Nic z toho, co měly na sobě, v obchodech neviděl. Elegance vyvzdorovaná na systému jako odměna za tiché úsilí. Tváře měly nalíčené a nad rozbitými chodníky se vznášely ve střevíčkách s vysokými podpatky. Vzpomněl si na mladé Američanky v sukních, bílých ponožkách a teniskách a rozesmál se. Stařec s holí, který právě procházel kolem, se otočil, chvíli ho pozoroval a pak na něj spiklenecky mrkl. Na obnošeném saku měl tapetu z naleštěných vyznamenání.

Vypadala jako poprvé – červená sukně, bílá halenka, a přestože se schylovalo k dešti, byla bosá. Vstal a lehce ji třikrát políbil na tváře. Byl rád, že přišla. Opět se mu omluvila.

„Měla jsem to předvídat. Oni se ve skutečnosti vůbec nezajímalí o tebe. Bylo naivní si myslet, že se něco dozvíš. Ti lidé se starají jen sami o sebe, nic dalšího pro ně neexistuje.“

Oni. Míněno ti druzí, kteří to tu vlastní. Díval se na kachny kolébající se po trávníku.

„Zajímalí se o tebe.“

Odvrátila tvář; dopustil se netaktní hlouposti? Nechtěla mluvit o tom, co se jí stalo. Sliboval si, že se dozví, odkud zná Garryho a k čemu došlo poté, co na drsném koberci obýváku ztratil vědomí. V jejím hlase však slyšel vlídné odmítnutí. Prošli se parkem, přešli k Rudému náměstí a potom dolů, kolem chrámu k řece. Začalo pršet. Doběhli k mostu a schovali se pod ním. Občasné hučení trolejbusu nad jejich hlavami: zvuková kulisa jejich prvních polibků. Chutnala vlhce a čerstvě. Ukazováčkem pravé ruky jí přejížděl po modřině na líci.

Od té doby se vídali denně. Zavedla ho do městských parků a vylepšila tak dojem, který z Moskvy dosud měl. Milovali se v Marianiho bytě. Pak mu vždy nalila sklenku vína a odešla. Prosil, aby zůstala, ale pokaždé odmítla. Víno na rozloučenou se stalo rituálem.

Schůzka s malířem Glazunovem nezačala nejlépe. Umělec se opozdil o dvacet minut a nestydatě se vymluvil na hustý provoz. Oblečen do kožené bundy a obut do špičatých italských polobotek, s bezelstným úsměvem ho už od vchodu hlasitě zdravil. Restaurace zela prázdnotou.

„Na Harvardu jsem vystavoval. Nádherné místo.“

Jeho široká tvář a sestřižené šedivějící vlasy budily dojem spokojenosti. Prodával v západním Německu a to mu zajišťovalo na sovětské poměry pohádkové příjmy. Část deviz musel odevzdávat oficiální agentuře, což bylo sice nepříjemné, zároveň ho to však politicky chránilo. Byl pro ně slepice snášející zlatá vejce.

„Co se vám stalo?“ zeptal se a prohlížel si jeho zranění. Vymyslel si divoký večírek na studentské koleji. Řekl, že se snaží pochopit místní život ve všech jeho podobách. Glazunov pozdvihl obočí.

„První dojmy?“

„Ze Spojených států to vypadá jednodušeji.“

Objednali si jesetera s pečenými bramborami a k němu bílé víno.

„Svět je divadlo,“ pronesl Glazunov pateticky. Když Mariani nerealizoval, pokračoval:

„S jedním rozdílem – divadlo má svět jako předobraz. Předpokládá nějakou esenci, kterou se divadlo snaží umělecky postihnout.“

Rty se mu leskly glazurou omastku. Filozofický esej, pomyslel si Mariani. Raději by se dozvěděl o jeho zkušenostech s politickým režimem, táním, jež mu otevřelo svět a trh. Pokorně seděl a poslouchal.

„Žádné esence neexistují. S tím se smiřte. What you see is what you get, jak vy říkáte. Svět je show, příteli, nic jiného. Je to hra rolí, taneční rej zdání. Teologům to bylo protivné, povrchní, a tak si vymysleli esence. U nás v Rusku, naše ruská duše. Postmodernismus to ale dobře prokoukl. Realita jako sociální stavba.“

Chce provokovat, říkal si Mariani v duchu. Netuší, že tohle dnes v Americe nikoho nepřekvapí.

„Gulag je jen hra? Lubjanka, mučírny, Stalin, procesy a čistky – jen show a přelud?“

Zněl nazlobeněji, než si přál, ale Glazunov se teprve dostával do ráže a dobře se bavil.

„Pochopitelně, zlo existuje. Ne však jako esence, ale jako představení. Ztvárnit je může každý, papež i pop. Záleží na situaci. Na divadelní hře, chcete-li. Na konstelaci hvězd. Podstatu si vymýšlíme, abychom se mohli trápiti. Když se trápíme nejvíc, teprve tehdy se nám svět zdá smysluplný.“

„Proto malujete vedle sebe pravoslavné ikony a Stalina a Jamese Deana s Marilyn Monroe? A Jacka Kennedyho?“

„Jack Kennedy! Ten úsměv! Ta aristokratická vznešenost – jak bych ho mohl nemalovat! Ano, show, tanec obrazů, které dohromady nedávají valný smysl.“

Mariani si vzpomněl na televizní reportáž z jeho vernisáže, kde malíř mluvil o těžce zkoušené ruské kultuře. Přivedl na to řeč a Glazunov otevřeně – Marianimu se zdálo, že dokonce radostně – přiznal, že to byla jen marketingová póza.

„Moje obrazy nemají nic společného s klasickou ruskou kulturou, dokonce ani s modernistickou. A jsou absolutně apolitické. Ale co je vlastně ruská kultura?“

„A také – kdo o tom rozhoduje,“ přidal se Mariani, stále se nevzdávaje naděje na přehození výhybky rozhovoru.

„Jednoduchá otázka. Rozhoduje trh. Politika, umělecká kritika a teorie trh ovlivňují, ale jen okrajově. Historicky vzato rozhodují spotřebitelé, záleží na nich, co považují za hodnotnou kulturu a co ne. Kdyby se Rembrandt neprodával, kdyby na Donizettiho nikdo nechodil, byli by dnes poznámkami pod čarou v knihách, které čte pár potrhých intelektuálů.“

Glazunov zavolal číšníka a navzdory protestům Marianiho objednal další láhev. Pak si plátěným ubrouskem otřel čelo.

„Dnes se do módy dostalo téma těžce zkoušené ruské kultury. Ruský nacionalismus se vrací, a protože komunismus nemá už prázdný obsah, dělá si naději na návrat na scénu. Slyšel jste, příteli, jméno Lichačov?“

Při vyslovení jména nacionalistického proroka Mariani přikývl a Glazunov se otřásl odporem.

„Není moje krevní skupina. Ale tyhle nálady se vracejí, a když budu význam svých obrazů vykládat jako echo trýzněné kultury, mám větší šanci dostat pozvání do televizních pořadů.“

Svým způsobem mu jeho nahá otevřenost imponovala. Když dopíjeli kávu, Mariani se zničehonic zeptal:

„Jak beztravná je komunistická věrchuška? Myslím tím dnes, za perestrojky.“

Glazunov zpozorněl.

„Perestrojka je obrovský pokrok. Může to celé rozložit. Ale jen jako vedlejší produkt. Ve skutečnosti je perestrojka bojem o moc, čili o pozice, peníze a dnes nečekaně i popularitu. Ptáte se, jak jsou beztravní. Lepší by bylo ptát se, kdo z nich je beztravný a jak moc. Záleží na momentální mocenské situaci, kdo je nahoře, kdo dole, kdo má jaké nepřátele. Do ní není zvenčí dobře vidět. Máte na mysli něco konkrétního?“

„Řekněme, že někdo z politbyra spáchá něco zlého. Je šance, že by byl odsouzen? Skandál? Něco jako Watergate, jestli mi rozumíte...“

Glazunov se rozzářil.

„Watergate! Nixon před helikoptérou, ruce rozpřažené na znamení vítězství – jak dokonale absurdní obraz! Ne, to u nás možné není.“

Pak zvažněl. Prohlížel si stříbrnou kávovou lžičku opřenou o podšálek. V úzkém ohybu držadélka se usadila zrníčka kávy a vytvořila na stříbře nepravidelný obrazec.

„Jak jsem řekl, záleží na rozložení sil. Perestrojka a glasnost je pokrok. Ale srovnání s americkým systémem nesedí. Těžko říct, jestli by si liberální časopisy dovolily vystartovat proti členům politbyra nebo samotnému

Gorbačovovi. Myslím, že ne, doposud se nic takového nestalo, a ne že by nebylo co odhalovat. Prokurátora by museli chránit silnější členové politbyra. Takže obraz rezignujícího generálního tajemníka je americká pohádka – a tím se vás, milý příteli, rozhodně nechci dotknout.“

Mariani mlčel.

„To z vaší strany není jen teorie, že? Myslíte někoho konkrétního?“

Zavrtěl se, rozhlédl a sám sebe překvapil, když skoro zašeptal:

„Ardanjanc? Malejev?“

Malíř se naklonil a rovněž ztišil hlas.

„Oba jsou důležití, představují novou politiku, a i když to z jejich formálních funkcí nevyplývá, jsou pro Gorbačova zásadní. Ardanjanc je Armén. To je jeho Achillova pata. Ruská lobby se ho chce zbavit; žárlí na jeho dobrý vztah s generálním tajemníkem.“

„A Malejev?“

Glazunov na něj pohlédl dílem pobaveně a dílem spiklenecky.

„Malejev? Neprůstřelný.“

II.

V šoku seděl vedle Mariny.

„Myslíš to vážně?“

Byl zlostí bez sebe. Tiskla mu ruku, měla vlhkou dlaň.

„Tys měla poměr s Ardanjancem? Garrym? Rok?“

Dýchal zhluboka a srdce mu bilo až v krku. Seděli nazí uprostřed obývacího pokoje ve vysokém činžáku u řeky. Když sem před několika hodinami vstoupili, Marianiho překvapila velkorysá rozlehlost čtyřpokojevého bytu kontrastující s jeho skromným zařízením. Marinina a strýcova rodina odjely na léto k moři. Po milování si sedli na pohovku, otevřeli láhev piva a dívali se jeden druhému do očí.

Ten den ho k sobě domů pozvala poprvé. Uvařila večeři, jedli při svíčkách. Pili německé bílé, které Mariani sehnal na černém trhu za dolary. Zlehka jí přejížděl špičkou jazyka po ušních lalůčkách a ukazováčkem hladil tvář v místě, kde před několika dny měla podlitinu, dnes skoro zhojenou. Voněla, pokožka se jí leskla, Mariani ji líbal do všech záhybů a ztrácel se v transu žádosti. Při vyvrcholení splynula její drobná prsa

s napjatým bělostným tělem, prohnutým v gymnastické póze. Její výkřiky pluly otevřeným oknem do letní noci. Mariani se neudržel a vyvrcholil v ní. V tu vteřinu pro něj existovala jen ona, teplo její kůže a tvář retušovaná tmou. Noční tváře žen jsou jen vzdáleně podobné denním. Flóra snímaná přes filtr, pozměněná k hranici podoby, ještě k rozeznání, ozvláštněná neopakovatelnou chvílí. Snímek od Botticelliho, Picassa a Warhola – krása s kouskem nebe, deformace a výsměch. Ležel na zádech, dotýkal se jí, a přitom ho ovládl pocit, že Marina je jedinečná. Někteří lidé jsou zajímaví svou výrazností, avšak existují podobné typy, třeba méně výrazné, se stejnými gesty, úsměvem, pohyby. Je lehké představit si je v podobných situacích, byť by se nikdy ve skutečnosti nepotkali. Marina nebyla ničím typ. A teď mu řekla, že chodila s Garrym, že setkání na lodi byla sice náhoda, ale také s dalšími účastníky divokého večírku se dobře znala. Cítí prý povinnost se mu s tím svěřit.

„Nejsem na to nijak hrdá, zároveň se za to ale nestydím,“ řekla klidně. „Zkus mi porozumět. Potkala jsem ho na výstavě, kam mě pozvala kamarádka ze střední školy, která teď studuje MGIMO. Byl tam jeho otec. Výstavu slavnostně otevíral, měl projev a přípitek, byl šarmantní a během recepce se se mnou dal do řeči...“

„...kdo – Garry, nebo otec?“ vyjel Mariani.

Ignorovala jeho podrážděný tón, mluvila trpělivě.

„Jegor Maximovič. Pozval mě na skleničku. Ptal se, co dělám. Zajímal se o mé názory. Nabídl mi práci u sebe ve štábu. Řekl, že začíná jezdit na veřejná shromáždění a vysvětlovat mezinárodní souvislosti Gorbačovovy politiky. Já se o politiku nezajímal, ale nabídka to byla atraktivní.“

Udělala pauzu, aby zdůraznila převratnost setkání pro její dosavadní, zřejmě fádni, zřejmě nepřiliš zajímavý život. Mariani však měl před očima stárnoucího politika a snadnou sexuální kořist. Udělalo se mu nevolno ne nepodobné tomu před několika dny v lese za Moskvou. Marina pokračovala.

„Pracovala jsem ve štábu, který připravoval jeho cesty. Musela jsem dohlížet na to, aby při shromážděních fungovaly mikrofony, aby bylo dost kávy a minerálek, abychom spali v nejlepších hotelích. Cestovala jsem s přípravnou skupinou několik dní před návštěvou. Byl to pro mě jiný život. Stačilo se do telefonu představit a každý mi vyšel vstříc. Najednou jsem viděla, že lidi dovedou pracovat přesně a rychle. Nemusela jsem nikomu nic říkat dvakrát. To jsem do té doby nezažila.“

Upila piva. Mariani uraženě mlčel.

„Jegor Maximovič po mně nic nechtěl a choval se hezky. Jednou mě pozval na večeři. Když jsem odmítla, nikdy pozvání nezopakoval, ale na jeho pracovním vztahu ke mně to nic nezměnilo. Víím, co si myslíš, ale on je opravdu slušný člověk...“ Marina se zarazila. „V rámci možností.“

„A Garry?“ jeho hlas byl klidný. Ovládl se, uvnitř jím však cloul malý mocný záchvat žárlivosti. Vzpomněl si na svůj první stav opilosti na kolejním mejdanu. Opil se ze zvědavosti, neboť od dětství z jakéhosi důvodu nevěřil, že na něho bude alkohol působit jako na jiné. Stejně tak se domníval, že se ho netýká ani žárlivost, tenhle stupidní, majetnický, iracionální stav. Na své tři předchozí partnerky nežárlil. Když budou chtít být nevěrné, stejně tomu nezabrání, říkal. A teď se nemohl udržet při představě Mariny s jejím bývalým přítelem.

„Potkali jsme se už na té výstavě. Chodit jsme spolu začali asi o dva měsíce později při návštěvě Jerevanu. Garry nejezdil na všechna shromáždění, měl povinnosti ve škole, ale do Arménie ho otec vzal, možná ze sentimentu. Garry mě pozval na večeři, byl pozorný, úplně jiný, než bývají kluci jako on. Pil jen společensky, nevychloubal se. Vyrůstal v zahraničí a měl rozhled. Ano, šokoval mě jeho cynismus... ani Jegor Maximovič, ani Garry nejsou přesvědčenými komunisty, spíš politickými hráči. Uměli se v politice pohybovat. Věděli, jak na to, jak vyhrát. A jak zbohatnout. Na to jsem si nikdy nezvykla, a to byl nakonec důvod, hlavní důvod našeho rozchodu.“

„Korupce?“ zeptal se Mariani.

„Ano,“ odpověděla bez váhání. „Ale nevím, jestli to slovo dobře vystihuje, o co jde. Garry jezdí v zeleném jaguáru s krémovými sedačkami. Určitě si na něj nevydělal. Ostatně v našem zřízení takové věci oficiálně nejsou možné. Ale také si nemyslím, že ho Jegor Maximovič dostal darem. Nevím. Vždycky je tam možnost, jak přijít k majetku.“

Hovořili při otevřeném okně do prvních červánků. Mariani se omluvil za podrážděný tón a Marina ho přitom dojatě pohládila po tváři. Vyprávěla mu zážitky z práce pro Ardanjance a o svém ročním vztahu s Garrym. Po několika měsících vyprchalo okouzlení z jeho jinakosti a Marině se postupně odkrýval skutečný Garry. Choval se vybraně a uměl se ovládat, když o nic nešlo. Z několika pracovních situací poznala, že Garry je zbabělec. Jeho nekonečné váhání před každým důležitějším rozhodnutím a strach, jež ventiloval arogancí a agresivitou vůči svému okolí, ji

usvědčily z naivity. Musela si přiznat, že Garryho nemiluje a je s ním jen proto, aby nepřišla o dobře placenou práci. I byt se jí podařilo sehnat jen kvůli konexím. Stačil jeden Garryho telefonát a následující měsíc se stěhovali ze sídlištního dvoupokojového bytu, kde byli poskládáni jako šproty v plechovce, sem, do luxusního bytu v centru Moskvy.

Líčila mu, pod jakým tlakem lidé „tam nahoře“ žijí. Garry i Jegor Maximovič byli typickými zástupci komunistické elity. Cynismus, maskovaný ideologickým slovníkem a zdvořilým chováním, byl nicméně zřejmý každému, kdo se v jejich blízkosti pohyboval delší dobu. Jejich pohrdání obyčejnými lidmi – lidmi jako její rodiče, říkala si v duchu a cítila se přitom mizerně –, se mísilo se strachem. Báli se, že podlehnou v mocenském boji, stanou se obětí intriky, přijdou o výhody a spadnou mezi opovrhovaný lid, „dělnickou třídu“, již se ve svých projevech oháněli.

Před stranickým shromážděním v Soči se setkala s Gorbačovem. Byl to krátký, zdvořilostní rozhovor. Když Michail Sergejevič, energický, malý muž, vešel do místnosti, všichni ztichli a nervózní úsměv jim zůstal na rtech. Hned ho bylo všude plno. Bavil se žoviálně s každým, jako by byli staří známí, ale z jejich obezřetných výrazů vytušila devótnost a otrockou podřízenost. Marianiho napadlo, jak asi podobná setkání vypadala za Stalina. Za carů. Několik dní před sočiským shromážděním balancoval Jegor Maximovič na pokraji nervového zhroucení. Kolektiv ovládla deprese. Každý kromě ní byl vystaven křiku a ponižování ze strany Garryho i jindy pozorného Jegora Maximoviče. Marině bylo dvojnásob nepříjemně, neboť incidenty zhoršovaly její vztahy s kolegy. Pociťovala drobné ústrky, přestali se s ní bavit, měli z ní strach. Bezúspěšně se snažila najít k nim ztracenou cestu. Rozhodla se odejít z práce i od Garryho. Přijal to klidně, ale, jak říkala, s užaslým, nevěřicným výrazem. Našla si místo v obchodním domě, o studiu na vysoké škole teď uvažovat nemohla. Asi tři týdny nato jí Garry volal a prosil, ať se k němu vrátí. Říkal, že si ji chce vzít, že jí zařídí studium v zahraničí, že bez ní nemůže být. Marina se s ním naposledy sešla v restauraci Praga na Starém Arbatu. Když se mu odhodlala říct, že ho nemiluje, že se k němu nevrátí, ale že se mohou vídat jako kamarádi, Garry se rozplakal a odešel. Viděla ho nasedat do jaguáru a i za velkými okny luxusní restaurace slyšela túrování silného motoru. Znejistěla, neboť nezaplatil. Účet by zruinoval její měsíční rozpočet. Když se však číšníkovi zmínila o placení, slyšela uklidňující: „V pořádku, slečno. Je zapláceno.“

„Od té doby jsem se s ním neviděla, až ten večer na parníku,“ dodala Marina. Seděli nazí na sedací soupravě. Pot na jejich tělech uschl, pivo bylo vypité.

Každý den čekal na Marinu před obchodním domem. Políbili se na přivítanou, trávili společná odpoledne i většinu večerů. Seznámila ho s lidmi, kteří mu pomáhali porozumět, kde se vlastně ocitl. Byli to převážně její bývalí spolupracovníci z Ardanjancova okruhu a setkal se i s poradcem generálního tajemníka. Byl jí vděčný. Zároveň zažíval nesnesitelný pocit, když si uvědomil, že se blíží odjezd z Moskvy a odloučení.

Někdy přespával u ní, v desátém patře dočasně opuštěného bytu. Necítil se tam uvolněně, i když jí to neřekl. Zápasil s žárlivostí. Vyvedla ho z míry, neboť nečekal, že je takové malosti schopen. Kdykoliv v televizi zaslechl Ardanjancovo jméno, měl před očima Marinu, jak nasedá do jaguáru. Představoval si, jak ji kůže krémových sedadel studí do stehén. Jindy si představoval, jak Marina jede ve vládní limuzíně s Jegorem Maximovičem, který s ní cestou na letiště probírá detaily organizace návštěvy a přitom ji zve na večeri. Byl zklamán svou malicherností, ale nemohl si pomoci. Marinin byt víc než cokoli jiného ilustroval její vztah s Garrym – jako předmět doličný připomínající se vždy, když už zapomínal.

„Nebojíš se, že o byt přijdete? Že ho budeš muset vrátit?“ zeptal se jí jednou na schodech na cestě do desátého patra. Výtah byl porouchaný. Zastavili se v sedmém patře na odpočívadle s květináčem, pod oknem s výhledem na město za řekou. Chvilí přemýšlela.

„Napadlo mě to. Myslím, že se nemám čeho bát.“

Jiný večer opět nejel výtah a oni šli do schodů. Na stejném místě v sedmém patře ji chytil kolem pasu a vášnivě políbil. Prudce dýchali vzrušením i z námahy po výstupu velkoryse pojatým schodištěm. Podíval se jí upřeně do očí.

„Víš, že jsi jedinečná?“

Marina opětovala jeho pohled. Její zastřený hlas zněl věcně.

„Jedinečná? Co ty víš o jedinečnosti?“

Zacloumala jím disharmonie. Nemyslel svoje vyznání jako běžnou mileneckou frázi, opravdu Marinu vnímal jako neopakovatelnou. Právě teď se však nechtěl pouštět do diskuse.

„Řekl bych, že o ní vím, co ostatní...“

„...jedinečnost je důležitá,“ skočila mu dychtivě do řeči. Dívala se na něj vážně, až ho to vylekalo.

„Jedinečných lidí je málo. Jsou vzácní.“

Ze spodních pater slyšeli otevírání dveří, tlumené hlasy, jimž až sem nebylo rozumět. Pak kroky rozléhající se štolou schodiště, bouchnutí dveří a zvuk zamykání.

„Jedineční lidé, opravdu jedineční, mají zvláštní schopnosti. A ty o jedinečnosti nevíš zhora nic. Kolik opravdu jedinečných lidí jsi potkal?“

Neútočila na něj, ale její obsedantní tón mu vadil.

„Tento rozhovor je důkazem tvé jedinečnosti.“

Přitáhl ji, pocítil však její odpor.

„Jak to myslíš? Můžu být přece jen střelená?“

Zasmáli se. Políbil ji a mimoděk přitiskl k zábradlí. Zaklonila se přes jeho okraj. Vlasy jí vlály nad hlubinou končící na mramorové podlaze. Na schodišti zhaslo světlo. Její tvář v záklonu vypadala teď jako při milování. Mariani ji držel nad propastí stalinského činžáku. Kdyby ji pustil, přepadla by.

„Musel bys skočit za mnou,“ pronesla v hlubokém záklonu směrem do ztemnělé hlubiny.

„Jedinečnost.“

Mluvil spíš sám k sobě. Přesto reagovala:

„Jedineční lidé mají přímou zkušenost předchozích generací, mladších generací.“

Mluvila v záklonu.

„Proto vědí víc. Vidí do tajných chodeb a jeskyní.“

„Mladších generací? Snad starších.“

Trvala na svém:

„Starší jsme my. Máme jejich zkušenost. V genech, knihovnách, archívech, filmech... A jedineční lidé ji mají přímo. Intuitivně.“

„Intuice se nedá definovat a často selhává,“ řekl věčně. „Co je intuice? Suma zkušeností, kterou intelekt dovede v pravou chvíli správně přečíst? Nebo je něčím navíc, zásahem tajemného génia, o němž nevíme? Kromě toho nerozumím, co znamená mít onu zkušenost nezprostředkovaně.“

Jako kdybys říkala, že tihle jedineční lidé žijí v rozpětí staletí, nestárnou – nebo jak říkáš, nemládou...”

Neopětovala jeho smích.

„Nedivím se, že tak mluvíš. Jsi racionální. Bez vášně. Nebo si ji nedovedeš přiznat.“

Mariani se na ni podíval pohledem plným ironie. Vyšli do bytu a sotva za sebou zavřeli dveře, přitiskl ji zády ke dveřím, svlékl a odnesl do ložnice.

7.

O kontakt na Bolka, reportéra Ogoňku, požádal Andreje při návštěvě univerzity. Chtěl ho vidět v akci při reportážích a rozhovorech. Nebylo vyloučeno, že přitom myslel i na pomstu. Kdo ví? Psychika je neprůhledná a bez plánu cesty je skryta svému okolí. Představoval si, jak jako Edmond Dantès najde v Bolkovi poklad? Jak spolu pošlou fešáky z Arbatu za mříže? Kdyby se ho někdo zeptal, jistě by tak přízemní motiv nevyslovil. Před pár dny vzal Bolek Marianiho i Marinu na schůzku s bývalým krasobruslařem, který zakládal hnutí na ochranu práv sportovců. Rozhovor proběhl v prázdném nočním klubu. Blondýn, jehož znal Mariani z časopisů, byl menší, než si ho představoval. Reportér s ním spíš klábosil, než že by mu kladl otázky. Po rozhovoru je Bolek pozval na skleničku a rozpovídal se o postupném uvolňování poměrů v sovětském tisku.

„Cenzura vlastně neexistuje. Rozhodující je, kdo si co troufne. A kdo je co ochoten ustát. Zlostné telefonáty papalášů z politbyra jsou běžné. Jeden musí poznat, kdy se nepodělat a kdy hrát chytře.“

Jeho pohled bloudil k Marině, což Mariani přičetl hormonům, v jednu chvíli se však reportér obrátil přímo na ni a zeptal se, zda se někde neviděli.

„Soči. Stranické shromáždění před rokem a půl. Dělal jste reportáž o návštěvě generálního tajemníka,“ odpověděla.

Přikývl.

„Marina mi pomáhá s programem,“ vysvětloval Mariani. „Otevírá dveře.“

Na reportérově tváři se objevil pobavený úsměv, ale hned zmizel. Jen nedávno dostudoval na Fakultě žurnalistiky Moskevské státní univerzity. Kdyby k moci nepřišel Gorbačov a nenastala doba glasnosti, čekalo by ho mnoho let práce v oblastním plátku nebo editorská otročina v Moskvě. Marianiho zajímalo, proč vůbec s takovou perspektivou šel studovat.

„Byl jsem naivní. Představoval jsem si, že se stanu sportovním reportérem a na zahraniční cestě zůstanu na Západě. Teprve na škole mi došlo, že na Západ cestují jen prověření soudruzi. Zůstat venku znamenalo zavařit rodině.“

V šestadvaceti byl známým redaktorem proslulého časopisu, chodil do televize a cestoval do zahraničí. Na emigraci už nepomýšlel. Mariani mu svěřil, že by ho rád viděl při práci a doprovázel ho, kamkoliv ho s sebou vezme.

„Zajímá vás pražské jaro?“

Mariani se na něj zvědavě zadíval.

„Československá liberalizace v roce 1968,“ vysvětloval Bolek. „Gorbačov je ve styku s jedním bývalým reformátorem z Prahy, kterého vyhodili po sovětské invazi.“

„Proč se ptáte? Něco málo o tom vím.“

„Díky těmto kontaktům se skupina moskevských spisovatelů a aktivistů rozhodla pozvat sem jednoho československého básníka a předat mu jakousi čestnou plaketu. Myslím, že se to děje s tichým souhlasem Gorbačova.“

Dostali s Marinou pozvání na slavnostní večeři pořádanou oním právě vzniklým nezávislým sdružením spisovatelů. Přívlastek nezávislý byl v módě. Označoval cokoli, co se vymklo úplné kontrole komunistů. Český básník, o němž se Bolek zmínil, žil od roku 1970 v západním Německu.

Večer se vydali do sálu restaurace nedaleko Malé opery a Petrovky, sídla policie. Lokalita se stala předmětem předvídatelných nárážek spolustolovníků.

„Kdo dnes asi zvučí?“ poznamenal tučný prošedivělý chlapík a významně přitom pomrkával. Když nepřišla reakce, muž pokračoval:

„Nejlepší aparaturu tu má vnitro. A nemají to daleko!“

Slovo aparatura oblékl do křiklavé ironie a pomalu je slabikoval. Ihned se svému vtipu hlasitě smál, plácal dlaní do stolu a hledal otevřenou láhev. Představil se jako šéfredaktor významného kulturního časopisu.

Mariani nečekal, že bude sál tak malý a skromný. Vypadal jako sešlejší tělocvična v malém městečku na americkém Středozápadě. U okopaného pódia se tísnil shluk fotografů a kameramanů, kteří zpozorněli, když se po několika projevech na scénu přišoural shrbený mužík. Na nose měl ledabyly posazené brýle s tlustými skly a pod krkem kovbojskou kravatu, jež mu propůjčovala excentrický vzhled. Hovořil akcentovanou ruštinou, které Mariani ke své úlevě rozuměl dokonale.

„Děkuji, přátelé,“ prohlásil po předání medaile a poté, co mu jeden z pořadatelů musel upravit stojan mikrofonu na jeho výšku.

„Děkuji. Musím přiznat, že jste mě dojali. Před dvaceti lety, když sovětské tanky přepadly moji zemi, jsem nevěřil, že se dočkám dnešního dne. Mohu přijet do Moskvy za svými kamarády, z nichž někteří v té době proti invazi protestovali na Rudém náměstí, a pak za to trpěli – a trpěli víc než my v Československu...“

Hovořil dál, náhle ho však přestalo být slyšet, neboť stojan mikrofonu se uvolnil a sesunul příliš nízko na to, aby ozvučil jeho slova. Pořadatel vyběhl na pódium a nervózně stojan upravoval. Šéfredaktor sedící vedle Marianiho projevoval hlasitým funěním svou nelibost. Básníkův hlas opět zazněl sálem. Poněkud krákoravě.

„...tady, v centru reformujícího se komunistického impéria. Možná se ptáte, co invaze udělala s tradičně dobrými československo-ruskými vztahy. Nemohu vám, přátelé, nic nalhávat. Čtyřicet let komunismu, nejen invaze, otrávil naše přátelství...“

Mariani si dolil a lehce se dotkl Mariny. Její vůně ho vzrušovala. Bylo na ní znát, že ji program nezajímá. Básník mluvil o dějinné ironii, jejímž symbolem se cítil být. Může sem, do Moskvy, ale do rodného města, kde vládne klika dosazená nepřátelskou armádou, se vrátit nemůže.

Po něm promluvil předseda sdružení. V patetickém dovětku se básníkově, a jak řekl, v jeho osobě všemu československému lidu, omluvil za invazi a vyjádřil naději, že sovětská armáda ze země brzy odejde. Oficiální část slavnosti skončila, novináři odešli a skupina asi padesáti pozvaných si sesedla v salonku k připravené večeři. Díky Bolkovi byli Mariani s Marinou mezi nimi. Atmosféra byla neformální. Kolem básníka se shromáždili jeho přátelé, dolévali mu a halasně si vyměňovali zážitky z cest na mezinárodní konference. Básník vyprávěl o životě v Mnichově a svém zklamání z toho, že jeho české děti mluví dobře jen německy. Krákorál teď víc a čelo se mu lesklo. Vzduch v salonku kysal kouřem. Mariani vstal, protáhl se a vyšel

ven. V zahradě restaurace pobíhal s basami piva a limonád personál v ušpiněných pláštích. Temnou zeleň na listech stromů olízl nevtíravý deštěk. Přemýšlel o večeri, kterou plánoval využít ve svém univerzitním referátu, i když zatím netušil jak. Před slavností si opatřil samizdatový překlad výběru z básnickových veršů. Učarovaly mu nemilosrdností a odvážným pohledem na svět. Při pohledu na upatlaného podivína byl zklamán. Je to vůbec on? Ve frontě do metra by si ho nevšiml, byl by pro něj míň než kompars.

Na druhé straně zahrady, v přídomku přilepeném ke skladu – aspoň si myslel, že je to sklad – zazvonil telefon. Ostrý, drnčivý zvuk pronikl zahradou a přerušil proud jeho myšlenek. Číšník s vlasy sčesanými dozadu proběhl po rozbitém chodníčku a vešel do přídomku. Neodbytné sólo zvonku utnul jeho hlas:

„Slyším.“ – „Ano, to jsem já.“ – „Nemluvil, Valeriji Timuroviči, už pár měsíců je pryč.“ – „Nemám s ním spojení. Je v Afghánu. Psal jsem mu, ale nevím, jestli mu dopis došel.“ – „Ano, Valeriji Timuroviči, hned jak něco budu vědět. Spolehněte se.“

Hlas utichl. Číšník vyšel z přídomku a teď kráčel pomalu, ploužil se zpět do restaurace. Přes znavené oči mu přepadlo několik pramínků napomádovaných vlasů, jež se uvolnily z uhlazeného účesu. Před Marianim se zastavil, odhodil cigaretu, podíval se na něj a zdvořile se zeptal, zda něco nepotřebuje. Pak zmizel v zázemí restaurace. Mariani myslel na Edmonda Dantèse a tep se mu zrychlil. Vrátil se do sálu a zjistil, že Marina sedí vedle básníka, jenž jí něco vysvětluje a doprovází to divokými gesty, která v podání jeho malých paží vypadala komicky. Přisedl ke stolu a představil se. Básník zblízka vypadal mile a méně krákorat.

„Máš krásnou slečnu, študente. Musíš si ji líp hlídat.“

Zčervenal. Někdo básníkovi dolil víno. Všichni kolem stolu ho sledovali, viděli jeho rozpaky a snažili se mu z nich pomoci povzbudivými úsměvy. Marina se pokusila o změnu tématu.

„Je pravda, že se znáte s Milanem Kunderou?“

Jakmile to jméno vyslovila, na tvářích několika hostů se objevila nevole. Spisovatel žijící v pařížském exilu byl mezi mladými Rusy oblíben. Básník odpověděl klidně, i když z jeho tváře zmizel výraz dobře se bavícího člověka.

„Ano, známe se. Ještě z šedesátých let z Prahy. Vy ho čtete?“

„Viděla jsem film podle jeho románu...“ řekla nejistě Marina. I Mariani přikývl. Navzdory protestům československé ambasády se film promítal

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading

.